

Škola a zdraví

Doc. MUDr. Hana Provazníková

Rizika poškození zdraví dětí související s provozem školy a školní zátěží

- šíření infekční onemocnění
- riziko vzniku úrazů
- nedostatky ve stravování
- riziko vzniku funkční poruchy pohybového aparátu
- nepřiměřená studijní zátěž
- problémové sociální vztahy

Častá infekční onemocnění školních dětí

- onemocnění horních cest dýchacích
- onemocnění rotaviry
- hepatitida A
- infekční mononukleóza
- pedikulóza - veš vlasová

Šíření infekčních onemocnění

- počet dětí ve třídě
- nemocné dítě v kolektivu
- nedostatečné podmínky pro dodržování hygieny
- nedostatečný a nevhodný úklid
- nedodržování hygienických požadavků ve stravovacích prostorech

Úrazy na základní a střední škole

- na hodinách tělesné výchovy
- při přestávkách
- při praktickém vyučování
- na školách v přírodě
- na lyžařských zájezdech

Riziko vzniku úrazů

- počet dětí ve třídě
- nedostatečný, nekvalifikovaný dozor
- vybavení prostor pro tělesnou výchovu
- podmínky pro trávení přestávek
- podmínky pro sportovní a zájmové aktivity
- nerespektování zdravotního hendikepu dítěte
- nedostatečné pohybové dovednosti

Prevence úrazů, násilí

- Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 – 2017 vládní usnesení č. 926/2007
- Fakultní nemocnice v Motole - 2011 - Národní koordinační centrum pro prevenci úrazů, násilí a bezpečnosti pro děti(projekt, podporovaný Norskými fondy)- spolupracující pracoviště 3.LF UK, Klinika dětské chirurgie a traumatologie v Brně

Nedostatky ve stravování - škola

- nedodržování kritérií spotřebního koše
  - druh a množství potravin
  - ovoce, zelenina, mléčné výrobky
  - kvalita, výběr jídel
- podmínky pro dodržování pitného režimu
- sortiment pochutin a nápojů ve školních automatech, bufetech

Nedostatky ve stravování - děti

- **Nevhodný stravovací režim** (*HBSC - The Health Behaviour in School-aged Children 2010, Zdraví a životní styl dětí*) 57% chlapců a 49% dívek nesnídá, ve škole svačí 90% chlapců i dívek, obědvá tři čtvrtiny dětí)
- **Sladkosti každý den** (*HBSC - více než čtvrtina dotázaných dětí*)
- **Pitný režim** (*HBSC – 70% chlapců i dívek pije ve škole jiné nápoje než vodu, přes 20% denně sladké nápoje*)
- **Snaha dodržovat dietu** (*HBSC – 10% chlapců 15 let, 25% dívek 15 let drží dietu z důvodů nespokojenosti s postavou*)

Funkční poruchy pohybového aparátu

- plochá záda (vyhlazení bederní lordózy i hrudní kyfózy)
- kulatá záda (zvětšení hrudní kyfózy)
- kyfolordotické držení (zvětšení obou křivek)
- labilní postoj (stále se měnící postavení)

Časté příčiny poruch pohybového aparátu u dětí

- ergonomicky nevhodné pracovní místo
- nerespektování vývojových změn
- nevhodné podmínky pro kompenzaci statické zátěže sezením (přestávky), nedostatek času a prostoru pro pohybovou aktivitu
- váha tašek a batohů

Požadavky na pracovní místo

- zohledňovat rozdílnou tělesnou výšku
- výška sedadla – délka bérce
- hloubka sedadla - $2/3$ délky stehna
- opěradlo židle – k dolnímu úhlu lopatek
- pracovní plocha stolu - výška loktů spuštěných paží
- nastavitelný náklon desky stolu pro psaní 10 – 16 stupňů, pro čtení 35 stupňů
- vzdálenost od obrazovky 45 – 70 cm

Studijní zátěž

Interakce mezi nároky kladenými na dítě a vlastnostmi, kterými je ke zvládnutí požadavků vybaveno

- Nároky
  - množství informací, novost, srozumitelnost
  - trvání
  - podmínky
- Vlastnosti
  - vrozené předpoklady
  - získané dovednosti a zkušenosti
- Věk, zdravotní stav

Zátěž - stres

Hans Sely

Generalizovaný adaptační syndrom (poplachová reakce, adaptace, vyčerpání)

Schreiber

Stres je jakýkoliv vliv životního prostředí (fyzikální, chemický, sociální, psychologický, politický), který ohrožuje zdraví citlivých jedinců

Reakce dítěte na nepřiměřenou zátěž

Změna kognitivních funkcí

poruchy pozornosti, zhoršená paměť, zhoršené vybavování, snadná unavitelnost

Změna v oblasti emocí

zvýšená dráždivost, neklid, agresivita

pasivita, apatie, úzkostnost, deprese, pocit ohrožení

Změna sociálního chování

problémy v mezilidských vztazích

snížení sociální adaptability , vyhledávání rizikových skupin

Zdravotní problémy

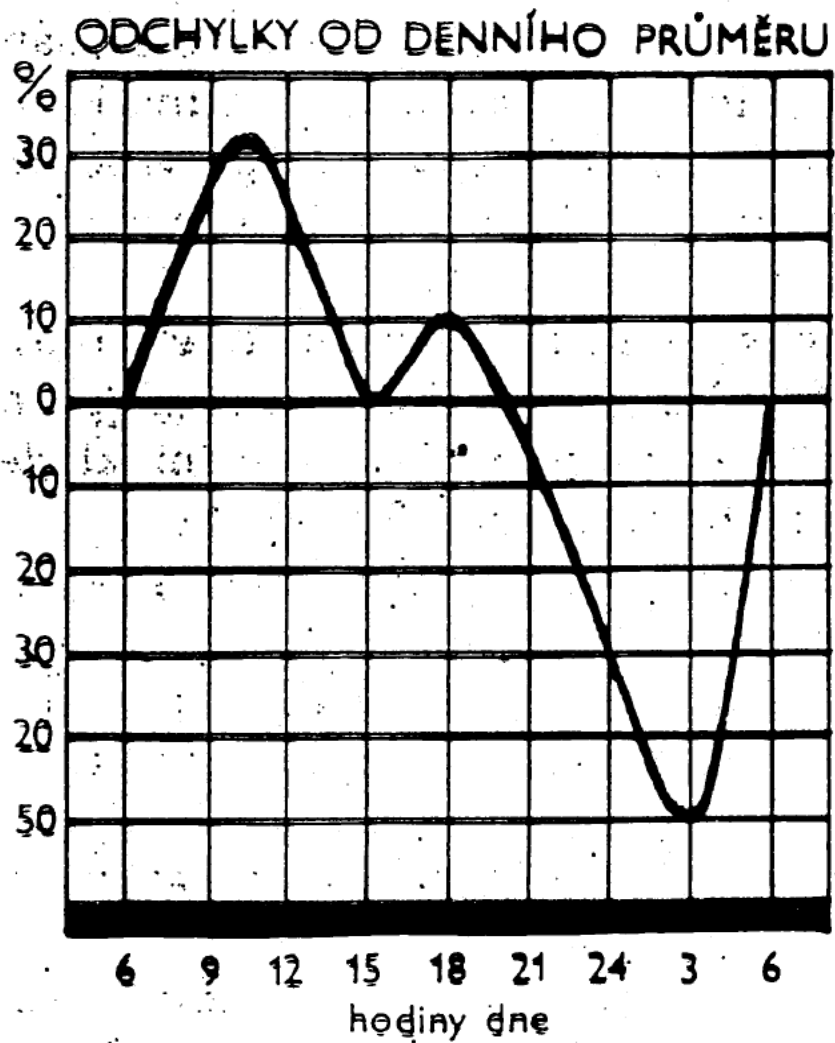
únava, poruchy spánku, bolesti hlavy, bolesti žaludku, nechutenství

Rizika nepřiměřené zátěže ve škole - podmínky pro školní práci

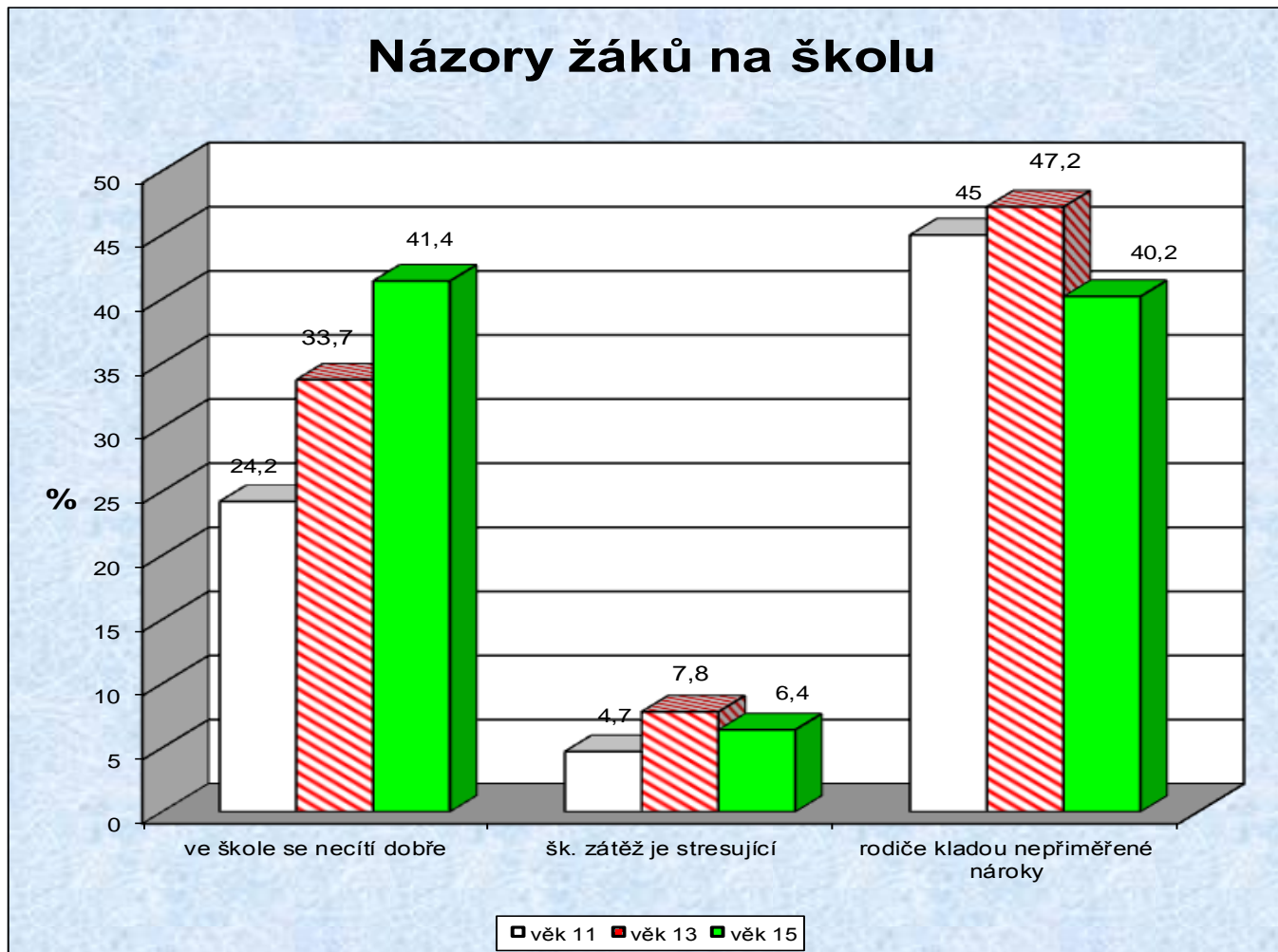
podmínky

- prostorové
- organizační, provozní
- materiální
- personální
- mikroklimatické
- podmínky pro komunikaci se žáky a rodinami

Názory žáků na školu - HBSC

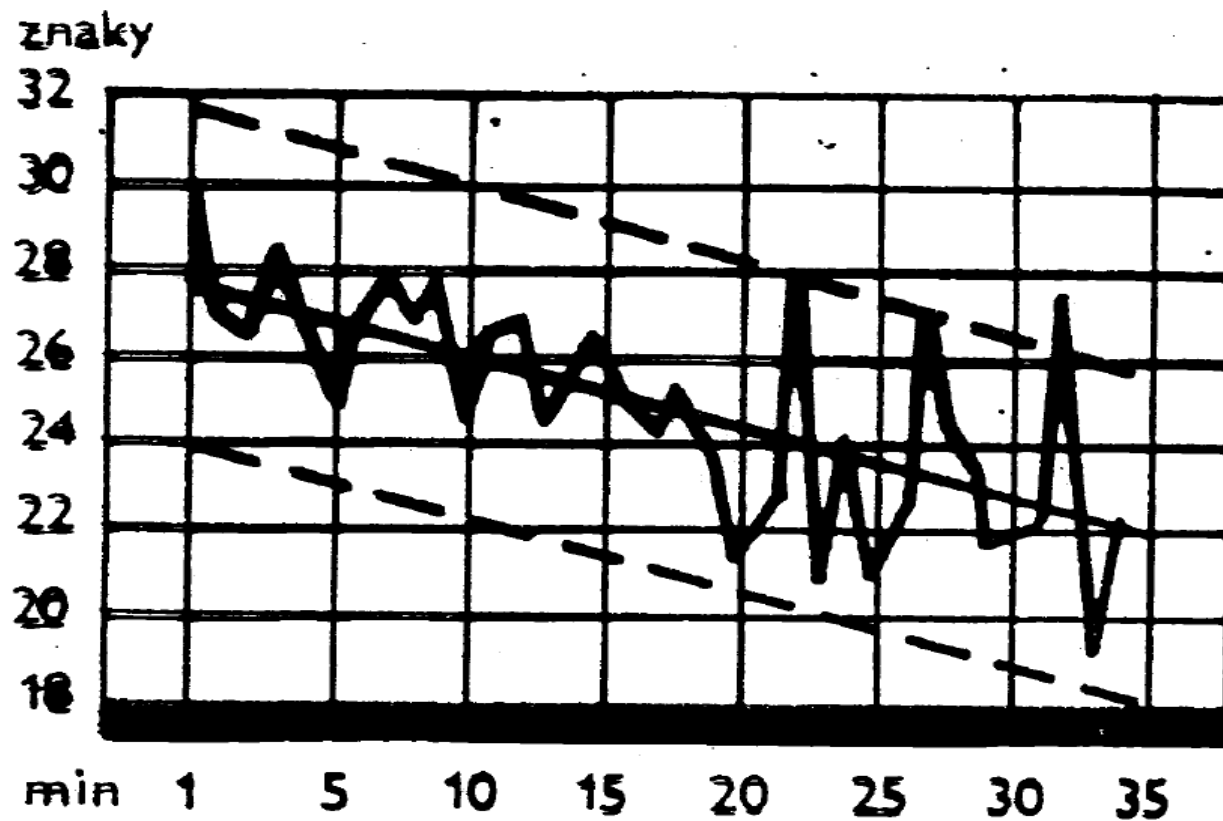
Rizika nepřiměřené zátěže ve škole - pedagog

- osobnost, schopnosti, dovednosti učitele
- zájem o pedagogickou práci
- způsob hodnocení žáků
- spoluúčast dětí při výuce, vnitřní diferenciaci
- řešení problémů v dětské skupině

Rizika nepřiměřené zátěže ve škole

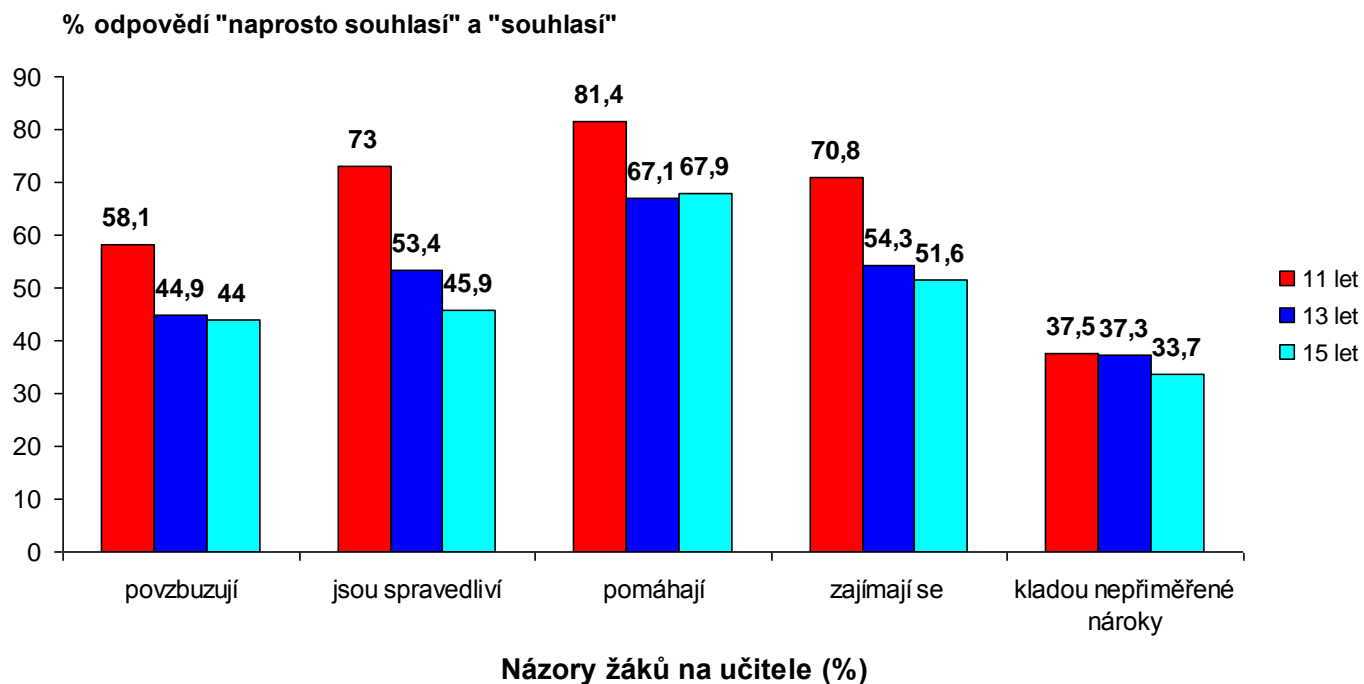
- obsah a forma výuky

- množství informací
- přiměřenost
- srozumitelnost
- logická návaznost

- schopnost koncentrace pozornosti
- kolísání výkonnosti
- vnucené tempo práce

Obr. 14. Změny pozornosti v průběhu vyučovací hodiny

Názory žáků na učitele - studie HBSC

Rizika vzniku nepřiměřené zátěže ve škole - žák

- osobnostní a intelektové předpoklady
- biologický věk
- poruchy učení, chování
- zdravotní postižení

Rizika nepřiměřené zátěže ve škole - rodina

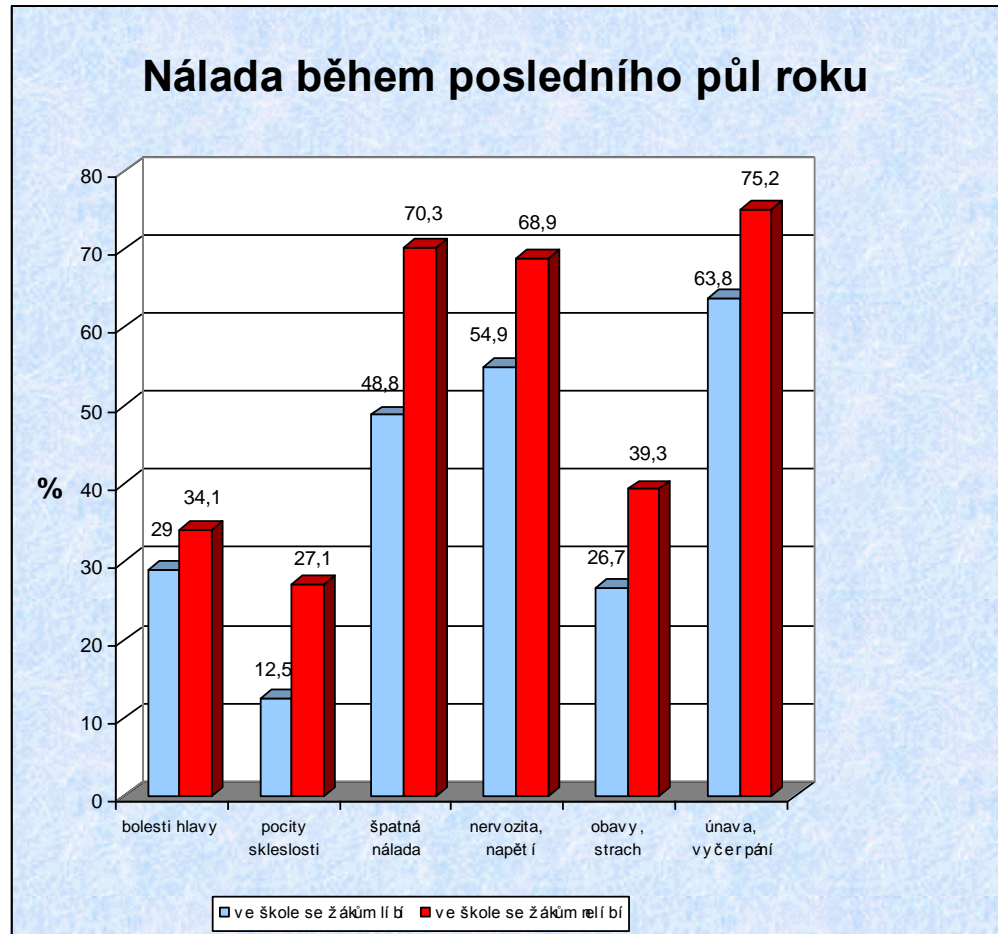
- postoje rodiny ke vzdělání
- nepřiměřené nároky na dítě
- nezájem o problémy dítěte
- nedostatek času
- sociální a zdravotní zátěž rodiny

Rizika nepřiměřené zátěže ve škole – sociální prostředí

- vyřazení dítěte ze skupiny
- agresivita
- šikana

Studie HBSC

Důsledky nepřiměřené zátěže

- neúspěch ve škole
- ztráta motivace pro studium
- nízké sebevědomí
- přecitlivělost na hodnocení z okolí
- pocit vyřazenosti, bezmoci

Možné důsledky v dospělosti

- snížené sebevědomí
- zhoršená schopnost zvládnání psychické zátěže
- problémy v mezilidských vztazích
- rizikové chování
- poruchy zdraví

Poradenské služby ve škole

- **školní psycholog** (sledování žáků se studijními obtížemi, zajištění krizové intervence, metodická pomoc učitelům, rodičům)
- **metodik prevence** (dodržování preventivních opatření, prevence sociálně nežádoucích projevů)
- **výchovný poradce** (integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kariérové poradenství)

Alternativní výukové programy

- **Waldorfský systém** (poskytnout dětem široký základ; samostatné poznávání; vědomostní obsah podle stupně zralosti; prolínání témat; jeden třídní učitel; absence učebnic; pracovní listy; slovní hodnocení)
- **Montessori pedagogika** (podpora přirozeného zájmu; samostatná práce dítěte, určuje si s kým, kdy, nepracuje se podle zvonění, ale podle pozornosti dětí; speciální učební pomůcky)
- **Začít spolu – program pro školu a rodinu** (integrované učení; herní tematická centra dovedností; tolerance; odpovědnost; rovnocenné partnerství; spolupráce s rodiči)

Národní program vzdělávání

Rámcový vzdělávací program (školský zákon 561/2004)

zdůrazňuje provázanost obsahu vzdělání s uplatněním vědomostí a dovedností v praktickém životě

povinnost škol - vytvořit vlastní Školní vzdělávací program s ohledem na potřeby žáků. Byly stanoveny vzdělávací oblasti (Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce)

Škola podporující zdraví

Národní síť programu Škola podporující zdraví v ČR je jedním ze 43 členů evropské sítě Schools for Health in Europe (SHE), která má v Evropě tradici od roku 1992.

Cílem je zařadit činnosti spojené s podporou zdraví dětí a mládeže do všech aktivit školy

Program podpory zdraví

- pohoda prostředí (věcné, organizační a sociální)
- zdravé učení (smysluplnost, motivace, spoluúčast)
- partnerství (spolupráce)

Literatura

- **Matoušek O** Rodina jako instituce a vztahová síť: třetí vydání, Praha: SLON; 2003, s.161
- **Matějček Z, Dytrych Z** Jak a proč nás trápí děti, Praha: Grada; 1997, s.192
- **Matějček Z** Děti rodina a stres, Praha : Galén; 1994
- **Kolektiv autorů** Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků; Olomouc: Univerzita Palackého; 2011, s.112
- **Komárek L, Provazník K, a kol.** Ochrana a podpora zdraví, Praha: Nadace CINDI, 3.lékařská fakulta UK; 2011, s.99